

בעזהשי"ת

מִיָּמֵי עֲמוּקִים עֵצָה בְּלֵב-אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלָה

סטריקור

קובץ דברי תורה

עצה ותבונה

דברי תורה
מב"ק מרז אדמו"ר זצ"ללה"ה
'עומק לב'

שיעורים ושיחות קודש
מב"ק מרז אדמו"ר שליט"א

'מים עמוקים'
'דולה התבונה'

פרשת
דברים-חזון
תשפ"ב

מכון זכור
לאברהם
סטריקוב

ערש"ק דברים תשפ"ג

בס"ד,

נוערכת עצה ותבונה

מסיבות טכניות, הגליון השבועי
לא יצא לאור השבוע,

ע"כ שלחנו בשבוע זה את

גיליון פרשת דברים חזון תשפ"ב

מהשנה שעברה

לתרומות והנצחות:
052-7620204

קובץ כ"א
ערש"ק פר' דברים-חזון תשפ"ב

ניתן להאזין לשיעורי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
מדי ליל שישי בשידור חי במערכת 'קול סטריקוב' מס' 072-3371263 שלוחה 4.
כמו כן ניתן להאזין לאחר השיעור בקו שיעורי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ב'קול הלשון'
מס' 073-2951269 שלוחה 1.

 דברים

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל (א, א). וברש"י: אל כל ישראל, אילו הוכיח מקלתי, היו אלו שבשוק אומרים, אתם הייתם שומעים מנן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיצין אותו, לכך כנסם כולם, ואמר להם הרי כלכם כאן, כל מי שיש לו תשובה ישיב.

ובפשטות הכוונה היא שבאמת לא היה שייך להשיב תשובה על תוכחת מרע"ה, וכמו שרואים ממה שאכן לא השיבו כלום, אלא שאם לא היו שם היו אומרים טענות של שקר, וצפני משה רבינו צעמנו פחדו לשקר.

אבן יש לפרש בעומק, ועל דרך זה איתא בישמח ישראל, כי באמת כאשר לא עמדו לפני משה רבינו אחוז באמת שאין זהם שום חטא, ורק כאשר עמדו לפניו אז הרגישו בכל החטאים האלו.

והביאור צזה, צהקדם מה שהייתה התוכחה צרמו (רש"י א, א), וי"ל הטעם לכך, שהנה התוכחה נאמרה לכל ישראל, וקשה, מה שייך להוכיח את כל ישראל צשווה, הלא היו צהם מדרגות צרות, וכמו שנאמר (לק' כט, ט"ז) "ראשיכם שצטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגרך אשר צקרצ מחניך מחטב עליך עד שאב מימין", וכולם עמדו שם צעת התוכחה, ומה שייך להוכיח את ראשי אלפי ישראל צשווה עם חוטבי עלים ושואבי מים, כי צודאי אנשי המעלה לא נכסלו צחטאים כמו פשוטי העם.

אלא צרור שכל חטא שהוכיח עליו מרע"ה, הייתה הכוונה צו צכמה צחינות שונות, לכל אחד כפי מדרגתו. היינו שאמנם לכולם היה שייכות לאותם החטאים, אבל אלל האדם הפשוט החטא היה הכוונה יותר כפשוטו (וגם צזה כמוצן שהכוונה צדרגה של צני דור

דעה), ואילו אלל איש המעלה היה החטא צדקות. וכגון חטא העגל, שאלל האיש הפשוט היה החטא שהשתחוה צפועל לעגל, ואלל הגדולים היה זה צמחשצה, או צמה שלא הוכיח, שנתפס עי"ז צעוון הדור (שבת נד:), או מחמת שכל ישראל ערצים זה לזה (סנהדרין כז:), שעניין הערצות אינה רק האחריות כלפי חצרו, אלא שחטא של כל יחיד ויחיד נוגע אל הכלל, ולכן לכל ישראל היה שייכות לחטא.

לפני שהוכיחם לא היה נחשב להם לחטא, ורק כלפי אנשים גדולים מהם זה נחשב לחטא. אלל על ידי ששמעו התוכחה מפי משה רבינו וראו השגתו מה נחשב לחטא, הגיעו גם הם למדרגה כזו ששוב נחשבו אללם המעשים הללו לחטא. וגם כי כידוע אשר משה רבינו קודם פטירתו עלה למדרגות גבוהות מאוד, וצתוכחה שהוכיח את בני ישראל העלה אותם גם כן למדרגות גבוהות, ועי"ז שוב נחשבו אללם צחינות אלו לחטא.

ולבן לא היה יכול משה לפרש צתוכחתו את חטא העגל, שהרי היו הרצה דרגות חטא, ולא שייך לכלול צלשון אחד את כל אופני החטא שהיו צזה, ולכן אמר צרמו, כי הרמו כולל את כולם.

והנה ידוע כי מה שנחשב אלל הצדיק לחטא אלל האדם הפשוט אין זה צגדר חטא כלל, וכמו שכתוב (תהלים נ, ב) "וסציציו נשערה מאד", "מלמד שהקדוש צרוך הוא מדקדק עם סציציו כחוט השערה" (יצמות קכא:), ולפי זה י"ל שכל החטאים הללו שמנה אז מרע"ה, אשר כאמור לא היו אלל כולם צאופן של חטא ממש, אלא צצחינה של חטא צדרגות שונות, הנה לפי דרגתם שהיו

ולבן אילו הוכיח מקצתן היו אלו שצשוק אומרים אילו היינו שם היינו משיצין אותם, היינו כי אלה שלא היו שומעים את משה רבינו היו נשארים צדרגה שלהם, אשר שם צאמת אין צצרים אלו שהוכיח עליהם משה נחשב לחטא, ושפיר היו משיצים תשובה אמיתית שלפי דרגתם אין זה נחשב לחטא כלל. וזהו 'אלו שצשוק', רומז למדרגה פחותה, אנשי השוק העוסקים צמלאכה וצדרך ארץ, שלא נצראו צמדרגה גדולה לעסוק צתורה כל היום, וממילא אין צחינות דקות אלו נחשבות להם כחטא. אלל כאשר כנסם משה את כולם, ושמעו את התוכחה מפיו, אז עלו

ונתעלו, וממילא נסתתמו טענותיהם, כי לפי דרגתם עתה גם דצרים אלו נחשבים להם לחטאים.

אלה הדברים אשר דבר משה (א, ח).

הנה מן הפסוק צפרשת ויקהל (שמות לה, ח) "אלה הדצרים אשר לזה ה' לעשת אתם" דרשו חז"ל (שבת ע.) את ל"ט מלאכות שבת, 'דצרים' משמע תרי, 'הדצרים' לרבות חד, הרי שלשה, אלה צגימטריא ל"ו הרי ל"ט (רש"י שם), ובספרים (נועם אלימלך ד"ה עוד בפסוק הנ"ל אלה) איתא שגם 'אלה הדצרים' האמור כאן רומז לשבת.

וייש לצאר שייכות עניין שבת לכאן, כי שבת הוא זמן תשובה, כדאיתא בספרים (סידורו של שבת שורש הראשון) דשבת ר"ת ש'צת צ'ו ת'שוב. וממילא

הוא זמן שיהודי שומע מוסר ומקבל תוכחה. ולכן נרמז השבת בתוכחה.

עוד י"ל, דהנה פרשת דצרים קוראים תמיד בשבת חזון, והגאולה תלויה בשמירת שבת, כדאיתא בגמרא (שבת קי"ט:) "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים", ובירושלמי (תענית פ"ג ה"א) איתא "אילו היו ישראל משמרין שבת אחת כתיקנה מיד בן דוד בא". ולכן נרמז כאן שבת, כי בזה תלוי הגאולה אשר אליה אנו מנפיים צימים אלו.

והנה חורבן ציהמ"ק היה צשורשו מחמת החטאים הללו שנזכרו כאן בתוכחה^א, והתיקון לחורבן הוא ע"י שמירת שבת, לכן כשהוכיחם משה רבינו על החטאים מיד רמו להם עניין השבת שהוא התיקון לזה, ומיד בתוכחה ניתן הענה לתקן.

(א) לא מצאנו מקור ליסוד זה. ואולי הכוונה לתוכחה בהמשך הפרשה על עוון המרגלים, שע"ז איתא בגמרא (תענית כ"ט.) "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו" (במדבר יד, א) אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום תשעה באב היה, אמר הקב"ה הן בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות". ועצ"ע.

דולה התבונה

קירוב הגאולה על ידי התפילה בכוונה

אהבת ה' לבני ישראל בהנהגת החורבן והגלות

שיעור ליל שישי פרשת דברים תש"פ

'שלא נבנה ביהמ"ק בימיו' - על ידי הימים שלו

אנו נמצאים בתשעת הימים, זמן האבלות על החורבן, ואמרו חז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"ט) "כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו", ובספדה"ק, בשפת אמת (נפרטמן מל"ד ד"ה כל) ועוד, הקשו איך ייתכן זאת, הלא היו כל הגדולים והצדיקים מהדורות הקודמים שלא זכו לבנין ביהמ"ק בימיהם, ואיך אפשר לומר עליהם 'כאילו נחרב בימיו'.

ומפרשים הכוונה 'נבנה ביהמ"ק בימיו', לא שנבנה בחייו, אלא שנבנה על ידי הימים שלו, היינו כי באמת כדי שתבוא הגאולה צריך שיושלם מהלך ותיקון גדול, שאין זה בכוחו של יהודי אחד, ואף לא של דור אחד להביא לשלימות זו שאז ייבנה בית המקדש, אבל כל אחד, ימיו שלו, שפעל בהם מצוות ומעשים טובים, מצטרפים ומתכנסים בסוף להיות בני ישראל ראויים לגאולה. וזהו 'שלא נבנה בימיו', היינו שלא סייע במעשיו הטובים לבנין ביהמ"ק, שאז נחשב 'כאילו נחרב בימיו'.

היעדר התפילה בכוונה מעכבת את ביאת המשיח

לפיכך חובה מוטלת היא על כל אחד ואחד לפעול ולעשות מעשים שעל ידם הימים שלו יקרבו את הגאולה, ובפרט בתקופה זו של האבלות על החורבן יש לפשפש ולבדוק אלו מעשים אפשר לעשות כדי לקרב את הגאולה. ורגיל אני בעניין זה לחזור

על דבריו הנוראים של רבי אברהם בן הרמב"ם בספרו המספיק לעובדי ה' (304), עמ' 304, וז"ל:
מחדש ירושלים תשס"ח, ליקוטים ממחלק שני זכתי, עמ' 304, וז"ל:

"אנשי הגלות מתרשלים בתפלה בצבור, עד מתי נשאר בזו השכרות בעונותינו, וראוי להאמר עלינו מה שנאמר על המורד (ישעיהו נא, כא) 'שמעי נא זאת עניה ושכרת ולא מיין', ואיננו מתעוררים מזו ההתעלמות החזקה, כמו שנאמר (סס, ז, ו) 'ואין קורא בשמך מתעורר להחזיק בך'. ואיננו מבקשים אותו יתעלה בכונה טהורה, והרי כתב לנו בתורתו שלא נצא מזו הצרה הארוכה בגלות אלא על ידי התפלה, כמו שנאמר (דברים ז, כט) 'ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך'. ואיך נגיע לזה, הרי המקדש חרב בעונותינו, הקרבנות ומה שקשור בהן נמנעות ממנו, ואיננו מחשיבים התפלות וכיוצא באלה, אלא עושים אותן כלאחר יד, כעין שחוק. ואיך יאמין אדם עם יראת שמים נכונה ושכל בריא שה' יענה אותנו בתנאים כאלו. על כגון זה באמת נתן להאמר (ישעיהו כט, יג) 'יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולכו רחק ממני'. עד מתי יהיה זה לנו למוקש, רצוני לומר חוסר כונה טהורה בשעת בקשתו יתעלה".

וממשיך ומוכיח שם על כך שהוסיפו תפילות ופיוטים ארוכים, אבל אין מקפידים שיתפללו כראוי בכוונת הלב. ועל כל פנים למדנו לעניינינו יסוד גדול, שהכח לפעול את הגאולה הוא התפילה, וכמו שהביא על זה פסוק מפורש 'ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך'.

וכבר הראנו שכלשון הזה ממש של הר"א בן הרמב"ם איתא גם כן בספדה"ק תניא, והם שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, ממש באותם המילים. והוא בדברי התניא בסוף הספר, באגרת האחרונה המתחלת 'הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים', שמזהיר שם מאוד על העבודה שבלב שהיא התפילה בכוונה שתהיה כראוי, וכותב שם פרטים איך צריכה להראות התפילה בציבור, שכולם יתחילו להתפלל כאחד, ושצריך להעמיד בעל תפילה קבוע וראוי וכו'. ומסיים בדברים נוקבים: "גוואלד גוואלד, עד מתי יהיה זה לנו למוקש, ולא די לנו בכל התוכחות והצרות שעברו עלינו

ה' ישמרנו וינחמנו בכפלים לתושיה... " הרי גם הוא נקט את מליצת הר"א בן הרמב"ם - 'עד מתי יהיה זה לנו למוקש' - לעניין היעדר התפילה בכוונה כראוי.

ובן נראה מדברי הנביא על הגאולה העתידה (ימיה לט, מ) "בבכי יבאו ובתחנונים אוכלים". הרי מזה שביאת המשיח תהיה על ידי 'בכי' ו'תחנונים'. וסיבת הדבר, כי הקב"ה מצפה לתפילותינו, ורק כאשר נתפלל לפניו מעומק הלב, בבכי ובתחנונים, אזי יוליכנו קוממיות לארצנו. וחסרון התפילה כראוי היא מעכבת את הגאולה, והיא 'לנו למוקש'.

ואפשר לומר בדרך השערה, על מה שבדורנו רבו עד למאוד הצרות וההרפתקאות שעוברים על הכלל והפרט, ולמה עשה ה' ככה, אלא זהו בהשגחה מאתו יתברך, באשר אנו אוהזים כבר בזמן הקרוב ביותר לגאולה, וכבר צריך להביא את משיח, רק חסרה ההתעוררות לתשובה ולתפילה ובקשה, לכן מביא הקב"ה על בני האדם מקרי צער ויגון, כדי שיתעוררו מזה לתשובה ולתפילה, כי בלאו הכי אורך זמן רב עד שהאדם מתעורר, אבל כאשר עוברים עליו עניינים כאלו, כל אחד במצבו שלו, זה יביא אותו להתעורר ולהתפלל, וצריך לדעת שזאת היא מטרת הצרות והייסורים, כדי שיתעורר, ושיתפלל בבכי ובתחנונים, לעורר רחמים, ולבקש בכוונה, ואז נזכה לגאולת הפרט והכלל.

'ישראל לא ידע עמי לא התבונן' - אף שניתן בהם הכח להגיע לידיעת ה'

ובשייכות התפילה לקירוב הגאולה יש עוד דברים בגו, כי הנה בהפטרה הנאמרת בשבת הבעל"ט אומר הנביא לבנ"י (ישעיהו ט, ג) "ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן". היינו שבני ישראל נתבעים על כך, שהרי אפילו השור יודע את מי שקנה אותו, והחמור מכיר את אבוס בעליו, ואילו הם אינם יודעים את הקב"ה, אין להם ידיעת ה'. הרי גרועים הם יותר מבהמה שמכיר ויודע את בעליו. ולבאורה הדבר מוקשה הבנה, וכי השור עבד על כך שידע את קונוהו, והאם החמור למד מוסר כדי להכיר את אבוס בעליו. מאיפה הם למדו ידיעות אלו, שמא ממצוות שופר, או מציצית. הלא כך נולדו וכך יצרם הקב"ה, הוא ברא את השור עם

ידיעת קונו, וכך ברא את החמור עם ידיעת אבוס בעליו. ואילו אנו, בני אדם, יש לנו יצר הרע אשר מבלבל את שכלינו עם כל מיני דברים, המקשים עלינו להגיע לידיעת ה'. האם משום כך אנו גרועים יותר מן השור והחמור, אתמהה. והלא אם היה הקב"ה בורא אתנו עם ידיעה כזו, כמו שברא את השור ואת החמור, בלי יצר הרע המחשיך ומבלבל את השכל, גם אנו היינו יודעים ומתבוננים בהקב"ה.

ועל כרחינו, שאמנם אף שהאדם נברא עם יצר הרע ועם בחירה, אולם בד בכד נתן בו הקב"ה כח של ידיעה ושל התבוננות בו יתברך, וכמו שהשור קיבל בטבעים שלו את כח ידיעת קונו, והחמור את אבוס בעליו, כך היהודי קיבל בטבעים שלו את הכח להתעורר ולהתבונן ולהשיג את ידיעת ה', ויש לו את הכוחות להתגבר על היצר הרע שבא לקחת ממנו את כח הידיעה וכח ההתבוננות.

'מבעה זה אדם' - כי מהות האדם שיכול לבקש ולהתפלל
ועי"ז ממלא תפקידו לעשות מן הארץ שמים

ובגמרא (ב"ק ג:) על דברי המשנה (טו טז) "ארבעה אבות נזיקין, השור והבור המבעה וההבער", אמרו "מאי מבעה, רב אמר מבעה זה אדם דכתיב (ישעיה כא, יב) 'אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו'. ופירש"י: "אמר שומר, אמר הקב"ה, אתא בקר, גאולה לצדיקים, וגם לילה, חשך לרשעים, אם תשובו בתשובה ותבקשו מחילה בעיו, אלמא באדם כתיב בעיו". היינו, שאם רוצים לדעת מהו מהות האדם, ההגדרה היא שאדם הוא 'מבעה', כי יש לו כח של 'אם תבעיון בעיו'. ולכאורה צריך ביאור, שהרי האדם בכוחו לעשות כל מיני דברים, ומדוע דווקא דבר זה שיכול לעשות תשובה ולבקש מחילה זה הגדרתו ועל שם כך הוא נקרא.

ושמע מינה שזה אכן מהות האדם, כי זהו תכליתו בעולמו. וכדאיתא בספרי החסידות, בישמח ישראל בכמה מקומות (פר' צלאשית אות ג, ועוד), עה"פ (מהלס קטו, טו) "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם", שהקב"ה ברא את השמים בדרגה רוחנית זו של שמים, ואילו את 'הארץ נתן לבני אדם', שהם יעשו מן הארץ שמים. ויש להבין איך עושים מן הארץ שמים, הלא הארץ היא ארץ, והשמים הם שמים.

אכן הדרך לזה הוא על ידי ידיעת ה', שחיים עם אמונה, ועם דבקות בהקב"ה, ועם מחשבה בו יתברך, שע"ז עושים מהארץ שמים. כי מהות שמים הוא ששם נראה ונגלה המציאות האמיתית של הקב"ה, ואילו הארץ היא גשמית ונעלם ונסתר שם מציאות ה', והאדם נברא מעורב רוחניות וגשמיות. ויש לו בחירה, אם לאכול ולשתות ולחיות עם כל מיני עולם הזה/דיגע רצונות, ולעומת זאת הוא יכול לחיות עם הקב"ה, לחשוב ולהתבונן עליו, ואז הוא עושה מן הארץ שמים.

והכח הזה לעשות מן הארץ שמים, נתן לנו הקב"ה על ידי התפילה, כי בתפילה האדם מתחבר ודבק בעליונים, ומעלה את חלק נפשו הגשמית לרוחניות. ומעתה מובן, שכאשר ביקש התנא להגדיר את מהות האדם, הגדירו בכך שהוא 'מבעה', היינו שהוא מבקש ומתפלל לפני קונו, כי יכולת זו של 'אם תבעיון בעיו', זהו כל המהות שלו, שעל ידי זה הוא עושה מן הארץ שמים, שזהו תכליתו עלי אדמות.

ולפי זה מובנת ביותר טענת הנביא 'ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן', כי אמנם כן, כמו שהקב"ה נתן כח לשור להכיר את קונו ולחמור לדעת את אבוס בעליו, כך נתן לבני ישראל את הכח להתבונן ולהתקרב להקב"ה. וזהו אכן טענה נוראה, שהשור משתמש בכח שלו, וישראל לא השתמשו עם הכח שנבראו בו לשם מילוי תפקידם בעולם.

על ידי שימת הלב והמחשבה בתפילה אפשר לקנות ידיעת ה'

ובאמת התפילה היא המקום לקנות את ידיעת ה', באשר היא מלאה וגדושה בענייני גדלות ה' ומלכותו וממשלתו בכל עולמים, ועל ידי ההתבוננות בתוכן התפילה, אפשר לבא לדעת את ה'. ומעניין זה ראוי לחזור על דברים נפלאים מתוך הספר מצוות הלבבות – שחיברו הגאון רבי מרדכי לייכטשטיין זצ"ל שהיה רב בליטא לפני המלחמה, ומיוחד למצוות ששייכים להרגש הלב. וכתב שם (הלכות כוונת המצוות אות יד) שעל ידי שמשמיע לאזניו מה שפיו מדבר בעת התפילה, ומכוון פירוש המילות, מקיים בזה יותר מעשרה מצוות עשה מן התורה. והם (כפי שפירטס נהשמטות): "יחוד ה', ואהבת ה', ודבקות בה', ויראת ה', והזכרת חסדי ה', ולהתבונן בגדולת ה',

ובטחון בה', ולעבדו בכל לבבכם, ומצות תפלה לה', והשמחה בעבודת ה', וברכת ה' על הטובה. והכלל הוא כשמישים לבו לשמוע פירוש המלות, כגון כשאומר 'בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו' אז נכנס בלבו שני מצוות עשה – משמחה ובטחון. וממילא נכנס בלבו אהבה ודביקות ויראת ה' וכהנה כולם. ואי אפשר לפרש כל המצוות עשה מלב אשר הוא מקיים בעת שומעו פירוש המלות".

וייש בזה לעורר את האדם לכוונת הלב בתפילה כאשר יחשב חשבונו של עולם, שהרי ממילא מתפלל כך וכך זמן, ובוודאי שמקיימים בזה מצוות תפילה, אם שהיא מדרבנן או מדאורייתא, אולם בשימת לב אפשר להרוויח בפעולה זו עצמה עשרות מצוות. והוא חשבון פשוט, שבמעט מחשבה על מה שאומרים, ובהתבוננות קמעא, אפשר להרוויח מצוות רבות, כי כמעט בכל פסוק יש איזה מצוה, איזו התבוננות בגדלות ה', התקרבות לה', אמונה וידיעת ה', והתקרבות לה'. ריווח נפלא, אשר בזמן שכבר ממילא מקדישים לתפילה, אפשר להשיג המון מצוות בכל יום, כאשר חושבים על מה שאומרים.

אולם עיקר הריווח בזה, הוא לתקן את ה'ישראל לא ידע עמי לא התבונן', שהקב"ה דורש מאתנו ידיעתו ויתברך ולהתבונן במציאותו, שזאת אפשר להשיג על ידי שכאשר מתפללים משימים לב ומחשבה, בוודאי כאשר מכניסים התבוננות עמוקה והרגש הלב, אבל תחילה וראש בלשמוע את פירוש המילות, מה אומרים כאן, להתבונן מה שאומרים. ובוודאי שכאשר משתדלים בזה מקרבים את הגאולה, שמתקנים את סיבת החורבן, ומקרבים את השראת השכינה בעולם.

התוכחה בחומש דברים פועלת בוודאי על האדם

בשבת הבעל"ט מתחילים לקרוא ספר דברים, ובספדה"ק פרי צדיק (אומ"ט) כתב וז"ל:
 "על פי מה שאומרים בשם היהודי הקדוש וצ"ל שלמד בכל יום איזה פסוקים מספר משנה תורה, שאמר שהוא לו לספר מוסר. ומה זה דוקא ספר דברים, הלא יש כמה ספרי מוסר. אך על פי מה שכתב התניא (נבסקמיה) ההבדל בין תוכחות שלומדים

מתוך הספרים ובין מה ששומעים מפי מוכיח חי, שבשעת הדיבור יוצא מהלב ועי"ז נכנס ללב. ולשון 'אלה הדברים' הוא כמו לשון 'זה הדבר', ואמרנו על מה שאיתא בספרי (פר' מטות) 'מוסיף עליהם משה שנתנבא ב'זה הדבר'', היינו שבשעה שאמר משה רבינו ע"ה זאת היה זה הדבר אז היוצא מפי הקב"ה, שהיה שכינה מדברת מתוך גרונו, ולא כנבואת שאר הנביאים שנאמר בלשון 'כה אמר ה'', שמספר מה שאמר השי"ת. וכן כאן מורה ג"כ הלשון 'אלה הדברים אשר דיבר משה' (ב, ב), שזה הוא הכח בדברי משנה תורה שמי שקורא בהם הוא כשומע עתה מפי משה והן הן אלה הדברים אשר משה דובר עתה בפי הקורא, ודברי משה הם זה הדבר אשר צוה ה' כנ"ל, וכתוב (ישעיה נה, יא) 'כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישיב אלי ריקם', רק נכנס ללב ופועל במה".

היינו שדברי המוסר והתוכחה שישנם בפרשתנו, וככללות ספר דברים, הם משפיעים על האדם בוודאי, כיוון שהם כיוצאים בעת הקריאה מפי הגבורה ממש. ומובן אפוא החשיבות של הפרשיות שאנו עומדים לקרוא.

על האדם לדעת שצרת הגלות היא הנהגה של אהבת האב לבנו

והנה אחד מן העניינים של מוסר ה' בפי מרע"ה שיש בפרשתנו הוא מה שאמר (ב, כז) "ותאמרו בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים", היינו שהיה תביעה על בני ישראל שחיו בעקמימות הדעת כזו, שחשבו שהקב"ה חלילה עושה להם דברים בשנאתו אותם. אמור מעתה, שהקב"ה דורש שהאדם יחיה עם האמת שאין שנאה, אלא הקב"ה אוהב את עמו ישראל, וכל מה שהוא עושה להם, אף מה שנראה כרעה, הוא באמת עם האהבה הכי גדולה, "וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך" (לקמן ט, ה).

וזוהו שדרשו חז"ל (צרכות נד.) עה"פ (דברים ו, ה) "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", "בכל מאדך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו", כי בכל מידה ומידה שהוא מודד לך צריך להבין כמה אהבת ה' אלינו מונח שם, וממילא 'ואהבת את ה' אלקיך'.

ודבר בעתו הוא, כאשר קוראים פרשת דברים בתשעת הימים, זמן הצער על החורבן ועל הגלות, זמן שמזכיר ליהודי איזה דברים קשים עוברים בני ישראל, שדווקא אז דורש הקב"ה מן היהודי לבל יטעה לחשוב כי צרות אלו הם 'בשנאת ה' אותנו', אלא שיאמין באמונה שלמה שהכל הוא לטובה, בבחינת האב האוהב את בניו.

ועד"ז איתא בספרים (ספר המייס - גאולה וישועה, פרק ו) לבאר בדרך הרמז מה שחודש זה נקרא חודש 'אב', להורות שעל אף כל הצרות הקב"ה הוא עדיין אבינו, וכל הנהגתו היא בבחינה זו של 'כאשר ייסר איש את בנו', שהוא יתברך רוצה מבניו, "בנים אתם לה' אלקיכם" (לק' יד, ט), שיזכרו תמיד בכל מצב שהוא, שהנהגתו עם בני ישראל היא באהבה, כבחינת אהבת האב לבנו.

אף שתשעת הימים הם ימי אבלות וצער אין התכלית להיות בעצבות

ובזה אנו באים למה שנתבאר בספה"ק על ימים אלו, שאף שהם ימי אבל וצער על החורבן, אין התכלית להיות בעצבות ובמרה שחורה, אלא גם בימים אלו יש לעבוד את ה' בשמחה. כן איתא בספה"ק מגן אברהם (ד"ה ואומר) עה"פ (ט, ט) "ואומר אליכם בעת ההוא לא אוכל לבדי שאת אתכם", וז"ל: "הענין הוא כי העולם מחזיקים העת ההוא מראש חדש אב עד תשעה באב לימים הנמוכים בשנה, מחמת שאז אסור לאכול בשר ולשתות יין שהם דברים של שמחה וימים אלו הם ימי אבלות ועצבות, והאמת הוא דנודע שיש י"ב צירופים בהשם הוי"ה ב"ה, ובכל חדש שולט צירוף אחד, והצירוף השולט בחדש אב הוא הוי"ה היוצא מר"ת ה'סכת ו'שמע ישראל ה'יום' (דגריס כז, ט), והאדם מורכב מארבעה יסודות אש רוח מים עפר שהם גם בסוד הארבעה אותיות שבשם המיוחד, יסוד המים בסוד יו"ד, יסוד האש בסוד ה' ראשונה, ויסוד הרוח בסוד אות וא"ו, ויסוד העפר בסוד ה' אחרונה, ומיסוד העפר נמשך מה שהאדם נופל לעצבות ומרה שחורה שזהו מדה הגרועה יותר מכל המדות שבעולם, כי לכל המיני חולאים יש רפואות מה שאין כן חולי שבא מחמת התגברות המרה שחורה קשה מאוד לרפאותו. לכן בחדש אב שהצירוף שלו הוא הוי"ה המתחיל בהה' אחרונה, ובשבע ראשון שולט הה"א שהיא בסוד יסוד העפר שממנו נמשך מרה שחורה

ועצבות, לכן מחזיקים העולם ימים האלו לימים הנמוכים שהם ימי עצבות ר"ל, אבל האמת הוא שאדרבה שצריכים אז להתגבר על כל זה ולעסוק בעבודת הבורא ב"ה בשמחה, כמו שכתוב (מסל"ס ק, ז) 'עבדו את ה' בשמחה, וכו'.

"ולבן כשראה משה רבנו ע"ה והסתכל על ימי החורבן והגלות שאז יתגבר המרה שחורה והעצבות ח"ו בעולם, אמר על העת ההוא 'לא אוכל לבדי שאת אתכם', וכו', שעל ידי שאתם נופלים למרה שחורה ועצבות לא אוכל עוד לבדי לנשא אתכם ולהכניס בכם התעוררות התשובה".

(ומסיים בסוף דבריו: "ואכן עם כל זה אחרי שהסתכל משה רבנו ע"ה שגם בעת הגלות יעסקו בני ישראל בתורה ותפלה אמר (ס, י) 'ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב', וכו', שעל ידי מה שגם היום עוסקים בני ישראל בתורה ובתפלה ובעבודת השי"ת בשמחה על ידי זה 'ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם' (סס, יא), שישפיע השי"ת כל הטובות והברכות על כל ישראל ויגאלינו גאולה שלימה").

ויסוד הדברים, כי בוודאי זהו זמן המיועד לצער ולאבלות על החורבן, אבל התכלית אינה להיות שרוי בעצבות כל היום, אלא לעבוד את ה' בשמחה וכטוב לבב. וזאת על ידי האמור לעיל, שאף שיוודעים באיזה מצב מר אנו נמצאים, אנו מכירים ש'כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך', שהכל הוא להיטיב עמנו כדי שנוכל להתקרב אליו, אבינו שבשמים, לא כמו מלך שרוצה לרחק את הנענש, אלא הקב"ה רוצה לקרב אותנו, וממילא מכל זה בא העבודת ה' בשמחה. ועל דרך זה איתא בדברי הרד"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע (עבודת ישראל צפרשמן ד"ה הנה), יעו"ש בדבריו.

בכל שנה בתשעה באב מתעוררת המתקה גדולה וקרבת ה'

ובספה"ק שם משמואל (צפרשמן תרע"ז ד"ה צ"ס) מביא מהר"ב מ'ובלין זי"ע עה"פ (נחוס א, ט) 'לא תקום פעמים צרה', שהכוונה, כי הנה בטובות ובחסדים שהשפיע הקב"ה על בני ישראל מהם נעשה רשימו, ועי"ז בכל שנה ושנה באותו הזמן נשפעים שוב אותם החסדים והטובות. וכמאמר הצדיקים הידוע עה"פ (מסל"ס ק, א)

'כי לעולם חסדו', שחסד ה' נשאר קיים לנצח בעולם. וכך בכל שנה בפסח נהיה שוב יציאת מצרים, ובפורים חוזר וניעור הנס שהיה בימים ההם, וכן בכל שאר הימים טובים נשפעים שוב אותם האורות כפי שהיו אז. אבל במאורעות של פורענות אין דבר זה נוהג, ולא שמחמת שביום זה נחרב הבית, יהיה שוב עניין חורבן הבית בשנה הבאה. וזהו 'לא תקום פעמים צרה', שהנהגת הצרה אינה חוזרת ומתעוררת בכל שנה.

אלא שלפי זה צריך להבין עניין תענית תשעה באב, שהרי מה מקום לזה אחר שלא נשאר שום רשימו של פורענות באותו היום. ומבאר השם משמואל שאדרבה, ביום זה מתעורר אור גדול של חסד ורחמים, כי הנה אמרו חז"ל (א"כ"ר 7, טו) עה"פ (מהל"ס ע"ט, ט) "מזמור לאספ אלקים באו גוים בנחלתך", "לא הוה קרא צריך למימר אלא בכי לאספ, אלא ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל". נמצא שבאותה השעה היה המתקה גדולה על בני ישראל.

ומבאר בזה מה דאיתא בגמרא (יומא נד:) שבשעת החורבן היו הכרובים מעורין זה בזה, וקשה שהרי רק בזמן שישראל עושים רצונו של מקום היה פני הכרובים איש אל אחיו (ב"ב נט.), וכבר נתקשו בזה הראשונים (ראה ריטב"א ומוספות יס"ט יומא טס) ותירצו באופנים שונים, ומבאר השם משמואל על דרך הנ"ל, שבעת החורבן נטלו בני ישראל עונשם על כל עוונותיהם, עד שנעשו שוב רצויים להקב"ה, וממילא היו בכחינת עושים רצונו של מקום.

ומהמתקה וריצוי זה נעשה רשימו לדורות בכל שנה בזמן הזה, ונתעורר שוב המתקה גדולה וקרבת ה' גדולה. אמנם כיוון שכלי להמתקה זו היה אז על ידי החורבן, אז גם אנו בכל שנה צריכים ג"כ להמשיך את האור הזה ע"י תענית ואבלות, ודווקא על ידי זה אנו ממשיכים ביום תשעה באב את ההמתקה וההתקרבות אל ה'.

ועל דרך זה ביאר הרדה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי לדיק צפרסטן אות יג) דברי הגמרא הנ"ל שהיו הכרובים מעוררים זה בזה, שכאשר נכנסו אויבים להיכל תיכף הרהרו כל ישראל בתשובה, ואף שלא הועיל, כי כבר נגזרה הגזירה, מכל מקום נעשו

כולם בכלל עושים רצונו של מקום, ועי"ז נולד המשיח תיכף ומיד (איכ"ר א, נא), והחזירו הכרובים פניהם זה לזה.

ובתב שכן בכל שנה נולד נפש משיח, ובשבת שלפני תשעה באב נכלל זה, כי בכל שבת נכללות הקדושות שיבואו בימי המעשה הבאים, ולכן נקרא שבת זה 'שבת חזון', להורות על לידת משיח שבביאתו יקויים "אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם זקניכם חלמות יחלמון בחוריכם חזינות יראו" (יואל ג, א), היינו שההסתר פנים שיש עכשיו, שאין רואים מאומה, יעלם ויזכו כולם להיות נביאים לראות את גדולת ה'.

ונמצא כי יום תשעה באב הוא זמן גדול להתקרבות היהודי אל ה', אפשר לחזור בתשובה, ולהתקרב אליו יתברך ביותר. יעזרנו ה' שנוכל לפעול את עבודת שבת חזון הבא עלינו וכל הימים הבאים, כרצונו, ושנוכה ל'נבנה ביהמ"ק בימיו', שהימים שלנו יביאו את בנין ביהמ"ק בפועל, בעת הגאולה השלמה בב"א.

